

EDİTÖRDEN / From the Editor

İslâm ilim ve düşünce tarihinde etkili olmuş önemli âlimlerden biri olan Ebû Hanîfe Numan b. Sabit'in ilmî mirası ve yaklaşımları üzerine hem tarihte hem de günümüzde çokça eser kaleme alınmış ve araştırmalar yapılmıştır. Hemen her çağda Ebû Hanîfe'nin İslâm düşüncesi içindeki yerine ilişkin yeniden yorum yapma ihtiyacı hissedilmesinde onun ilmî çok yönlülüğü ve İslâm yorum anlayışına getirdiği yönlemsel bakış açısı vardır. Geleneği bozmadan ve biçimsizleştirmeden onu yeni sorularla, farklı ve çığır açıcı yöntemlerle sorgulaması Ebû Hanîfe'yi İslâm tarihinde istisnai bir konuma yerleştirmiştir. Bu nedenle olsa gerek hem yaşadığı hem de sonraki asırlarda onun görüşlerini savunan ya da onlara şiddetle karşı çıkanlar olmuştur. Kendisine yönelik tavırlarda zaman zaman değişiklikler olmuş olsa da aslında Ebû Hanîfe İslâm düşüncesinin ve ilim geleneğinin herhalde en tartışmalı şahsiyetlerinden biridir. Gerek kendisine has bakış açısı ve bunun doğurduğu nevi şahsına münhasır görüşleri gerekse görüşlerinin ve bu görüşlerde izlediği teorik ve yönlemsel bakış açısının bir mezhebe dönüşmesi sebebiyle her çağda bir şekilde kendisine başvuru Ebû Hanîfe'nin Diyanet İlmî Dergi'nin özel sayısına konu edilmesi önemlidir.

Bin yılı aşan zaman sürecinde ortaya çıkan Ebû Hanîfe literatürüne ve bunlarda mevcut olan tartışmalara nihai bir nokta koymak mümkün değildir. Ancak artık Ebû Hanîfe'nin özgün ve uzun soluklu etkisini anlamlandırma yönünde daha derinlikli analizlere ihtiyaç bulunmaktadır. Diyanet İlmî Dergi'nin bu sayısı söz konusu derinlikli tahlil ihtiyacını giderme yönünde mütevazı bir katkı sunmaktadır. Bilindiği gibi Ebû Hanîfe'nin mirası özellikle fıkıh sahasında yoğundur. Fıkıhın kurucusu kabul edilen Ebû Hanîfe'nin bu alanda nasıl bir tefekkür inşa ettiğinin anlaşılmasına yönelik bu sayıda dört makale yer almaktadır. Sohail Hanif'in "The Questions of Abu Hanifa" adlı çalışması Ebû Hanîfe'nin fıkhi meseleleri nasıl ele aldığı meselesine eğilmekte ve onun belirli yapısal bir karaktere sahip soruları sistematik ortaya koymasıyla fıkıhın ortaya çıkışı arasında ilişki kurmaktadır. "Usul-Furu': Ebû Hanîfe ve Fıkıhın Yöntemi" adlı makalemizde benzer biçimde Ebû Hanîfe'nin fıkıh yönteminin hususiyetlerini herhangi bir fıkıh bölümünün meselelerini inceleyerek ortaya koymak amaçlanmaktadır. Hassaan Shahawy'nin "Abu Hanifa and the Legal Logic of 2nd/8th Century Iraq" adlı çalışması Ebû Hanîfe ile özdeşleşen İstihsan kavramına bir yorum getirmeyi hedeflemektedir. Nihayet fıkıh alanında son bir çalışma da Heytem Hazne "معالم نظرية العقد عند الإمام أبي حنيفة" adını taşıyan makalesidir; Ebû Hanîfe'nin akit teorisine ilişkin geliştirdiği bazı teorileri bugünkü

hukukî teorilerle mukayese eden yazı Ebû Hanîfe'nin dünya hukuk tarihi açısından incelenmesi gereken yönünü ortaya çıkarmaktadır.

Ebû Hanîfe'nin günümüze gelen eserlerinin tamamının akide-kelâm sahasında olması sebebiyle onun Ehl-i sünnet itikadının geniş-kapsayıcı yorumunun oluşumuna katkılarını incelemek gerekir. Bu doğrultuda Engin Erdem'in "Ebû Hanîfe'nin İman Anlayışı Üzerine Felsefi Bazı Mülahazalar" adlı makalesi Ebû Hanîfe'nin iman anlayışını din felsefesi bağlamında ele almakta ve güncel bazı sorularla ilişkilendirmektedir. Kadir Gömbeyaz ise "İlk Fıkh-ı ekber Şerhi 9./15. Yüzyılda mı Yazıldı?" adlı çalışmasında Ebû Hanîfe'nin itikadî anlayışını ortaya koyduğu İslâm tarihindeki muhtemelen ilk akide eserinin iki rivayetinden biri üzerine yazılan şerhlerin tarihine dair bir araştırma ile sayımıza katkıda bulunmaktadır. Hamzeh Al-Bakri'nin "الخصومة بين أبي حنيفة والمحدثين: مسألة الإيمان نموذجاً" adlı makalesi Ebû Hanîfe ile Ehl-i hadis arasındaki gerilimin kaynağının onun iman meselesi hakkındaki görüşleri olduğunu iddia etmekte ve bunu tabakat, rical eserleri üzerinde göstermeye çalışmaktadır.

Ebû Hanîfe hadis ilmiyle ve hadisçilerle ilişkisi konusunda hakkında belki de en çok tartışma bulunan biridir. Bu konuda pek çok çalışmaya rağmen Ebû Hanîfe'nin hadisçiliği ve isnad yöntemini kullanışı üzerine hala yeterli araştırmalar yoktur. Nilüfer Kalkan Yorulmaz'ın "Ebû Hanîfe'nin Hadis Rivayet Metodu" adlı çalışması *Kitabü'l-Âsâr* özelinde onun hadisçiliğini ele almaktadır. Tasavvuf çevrelerinin Ebû Hanîfe'yi Ehl-i beyt'le özellikle Cafer es-Sadık'la olan ilişkisi sebebiyle tasavvuf tarihine yerleştirme çabaları göz önünde tutulursa, Zekeriya Güler'in "İmam Ebû Hanîfe'nin Ehl-i Beyt ile Münasebetleri" adlı çalışması Ebû Hanîfe-Ehl-i beyt ilişkisine ışık tutarak ilgili iddiayı daha geniş bir bağlama taşımaktadır.

Kuşkusuz Ebû Hanîfe'nin gerek bu sayıda ele alınan alanlarda gerekse siyaset ve fıkıh usûlü gibi bu sayıda yer verilmeyen alanlardaki katkılarını tüketmek mümkün değildir. Ancak bu sayının Ebû Hanîfe literatürüne mütevazı bir katkı sunacağını ümit ediyorum. Gayret bizden Tevfik Allah'tandır.

Prof. Dr. Murteza BEDİR